

Zal Ti-it de IJsvogel dit jaar dan eindelijk bij ons komen?

In februari 2006 hadden we weer groot onderhoud gepleegd aan de vijf ijsvogelwanden, die wij voor de Werkgroep IJsvogels controleren. We gaan het derde jaar in met onze ijsvogelwanden. Zo voelt dat ook: onze. Zal het er dit jaar dan van komen? Het voelt net als een bevalling. Vol verwachting klopt ons hart. We zien regelmatig overal IJsvogels, maar zij die broeden in een wand die je zelf controleert is net even anders. Wand 4 kunnen we laten vallen want daar is niets meer van over.

Gerry Kluvers-Kessler

Belevenissen bij de controles

17 maart

De eerste controle doen we in maart; het is baltstijd van de IJsvogels. In deze maand gaan ze voortvarend aan de slag gaan met het graven van de nestgang. Het is teleurstellend. Er zitten wel aardig wat nestingen in onze vier wanden, maar het zijn slechts probeersels.

Wand 1 heeft vier gaten, misschien dat één daarvan wat zou kunnen worden.

Bij wand 2 plaatsen we een vraagteken bij een ingang. Wand 3 heeft twee gaten, het meest rechtse gat bevat nestmateriaal van een Winterkoning. Dat vinden we toch ook wel leuk. Trouwens, vaak genoeg zul je een nestgang van een IJsvogel bij een nest van een Winterkoning aantreffen. De IJsvogel houdt er wel van zo'n alert en agressief echtpaartje als burens te hebben die hem tijdig waarschuwen voor onraad. Dus misschien dan toch het linker gat voor onze Ti-it? Wand 5 is een kluit; de nestingen daarin zijn bijna niet meer te tellen, het lijkt wel gatenkaas. We tellen maar liefst dertien gaten. Drie daarvan noteren we als veelbelovend..

We observeren dit allemaal op afstand met de verrekijker. Nergens is een IJsvogel te bespeuren, ook niet na meer dan een half uur op wacht te hebben gezeten.

3 april

Bij de tweede controle in april valt er iets meer leven in de brouwerij te ontdekken. Na twaalf minuten komt een blauwe schicht uit het westen aanvliegen en scheert voorbij wand 1, om vervolgens zuidwaarts te gaan. Hoopvol blijven we nog een kwartier wachten, maar dit levert niets op. Bij de kluit zien we een Grote Bonte Specht insecten peuren uit een boomstam. Net als bij wand 3 is ook in deze wand een winterkoningnest. We blijven kijken hoe pa of ma Winterkoning met een bek vol mos het gat in gaan.

28 april

Na 25 minuten observeren bij wand 1 is er nog steeds geen teken van leven bij wand 1, maar even later bij wand 2 vliegt een blauwe saffier als een raket voorbij. Rien, mijn man die intussen wand 3 observeert heeft zelfs geen glimp van een IJsvogel gezien, dus ik mag niet mopperen.

Nu dan maar ook even te water gaan en met de zaklantaarn de diepte van de nestgangen inschatten. We gaan er niet met een stok in prikken, want stel je eens voor dat we toch .....

Rien wordt bijna getroffen door een schicht! Op het moment dat hij in het water voor wand 1 staat, vliegt er een IJsvogel uit een nestgang rakelings langs zijn hoofd. Verse loopsporen zijn bij de ingang waar te nemen en er onder ligt een zandheuveltje. Rien schat de gang zo'n 60-80 cm

diep. Verrukt over misschien toch een aanstaande bevalling besluit ik niet te gaan kijken. Wand 2 heeft een gang van zo'n 20 cm diep, ook hier ligt het uitgegraven zand er onder. In wand 3 zit een prachtig mosnestje van een Winterkoning, maar er liggen geen eitjes.

De kluit (wand 5) telt dertien gaten; vele ervan hebben spinrag. Twee gaten zijn ongeveer 25 cm en een derde gat is nog wat dieper. Het winterkoningnestje ligt er schitterend bij, een kommetje van mos behangen met veertjes, maar nog geen eieren. Vol verwachting laten we onze eenentwintig nestingen achter ons.

10 mei

Wand 1 was de laatste keer zo veelbelovend, dat we besluiten hier eerst verdekt op wacht te gaan zitten. Het vrouwtje komt met een lang gerekte ti-it aanvliegen. Vijf minuten zit ze op de tak voor de wand, daarbij wel 15 tot 20 keer hoge geluidjes uitstotend. Tegelijkertijd beweegt ze haar kop op en neer. We hebben geen idee waarom ze dit gedrag vertoont, ze is toch niet aan het hikken? Hikken - zo blijkt uit de literatuur - is de voorbereiding voor het vangen van vis, d.m.v. op en neer gaande beweging van o.a. de kop. Het is noodzakelijk continu de IJsvogels, de tak of de nestingang in het vizier te houden, want ze zijn vliegensvlug en verdwijnen spoorloos. We hebben ontdekt dat dit ijsvoegelechtepaar stilletjes te werk gaat, hun komen en gaan wordt niet vaak vooraf gegaan door een luide roep, die ons zou waarschuwen. Één moment van onachtzaamheid en je weet niet waar ze gebleven zijn, zoals nu.

Bij aankomst zit even een IJsvogel waarvan het geslacht onbekend is op de tak, om dan de nestgang in te vliegen. Kort daarna vliegt er een IJsvogel uit, plonst eenmaal in het water en vliegt luid roepend weg. We zien daarbij z'n snavel open gaan en zien aan de geheel zwarte snavel dat het een mannetje is. Hij maakt het eigendomsrecht op zijn gebied kenbaar door het luide roepen tijdens de vlucht. Hiermee houden het mannetje en vrouwtje ook contact met elkaar.

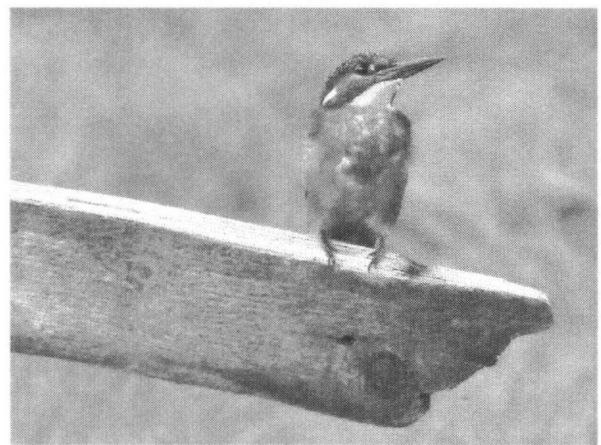
Intussen scharrelt een Zanglijster om ons heen, achtervolgd door haar twee bedelende jongen. Het lijkt wel of er iemand over het bladtapijt wandelt, zo veel lawaai maakt deze vogel bij het zoeken naar insecten onder de bladeren. Zijn dat witte uitwerpsels op de tak bij de wand? Eventjes dwalen onze ogen af naar een Aardhommel. We zien nergens bloemen, zal hij hier dan een nestingang hebben? Alles draait bij ons nu om het nest en de sporen.

De wereld warmt zich op. Zien doen we ze niet, maar we horen ze wel: de overvliegende KLM-zwanen. We houden het maar bij de echte vogels die aan ons wennen en steeds dichterbij komen, behalve ..... Een Zanglijster zingt het hoogste

lied. Biskwie of - is het Hysterie - zit ook weer op zijn vaste stekje, zo'n 2 meter bij ons vandaan. Op een klein dood takje zingt hij zijn lied met de welbekende vinkenslag aan het eind. "Hé, we gaan toch niet dutten, hè?"

Het is bijna twee uur later. Ons geduld wordt zwaar op de proef gesteld. We zijn geen stilzitters en hebben last van ons zitvlees. Hebben we het ons dan allemaal verbeeld? Het lijkt of de natuur ons in de maling neemt. Een Groene Specht schaterlacht. Alles wat vliegt wordt voor eventjes voor blauw aangezien. We wisselen nieuwtjes uit. Wist je dat:

- het gemiddelde gewicht van een IJsvogel ± 36 gram is; dit is evenveel als zeven velletjes papier op A4-formaat;
- er in Nederland geringde IJsvogels teruggemeld zijn uit Tsjechië, 1400 km vliegen. Dit zijn echter wel uitzonderingen; de meeste IJsvogels blijven (gelukkig) in ons land;
- een IJsvogel in de vlucht een snelheid van 80 km/uur kan bereiken;
- 2002 een topjaar voor de IJsvogel was met naar schatting 650-700 broedparen;
- er in 2002 veel van deze paartjes tot drie broedsels zijn gekomen;
- de IJsvogel de lievelingsvogel was van Willem van Oranje;
- Vincent Van Gogh op zijn schilderij van de kerk van Nuenen (1884) een vissend IJsvogeltje schilderde;
- Jelle Harder met zijn ijsvogelproject genomineerd is voor de Paul Fentener/AD Natuurprijs.

11 mei

Eindelijk - het is nu 11.05 - is er actie. Het vrouwtje zit op de tak en duikt de nestingang in om er even later weer uit te komen. Ze maakt haar snavel schoon op de tak en vliegt er vandoor. Nog geen half uur later komt er bliksemsnel eentje aanvliegen en verdwijnt net zo snel als hij gekomen is noordwaarts. Als ik meteen naar de nestingang terugkijk, word ik aangenaam verrast door een vrouwtje op de tak. Ze beweegt haar kop op en neer en het lijkt weer alsof ze aan het hikken is. Na een

paar minuten duikt ze de nestingang in om die na ruim een kwartier pas weer te verlaten en weg te vliegen in westelijke richting. Even later krijgen we uit het westen weer bezoek. De bezoeker zit een tel op de tak om dan zuidelijk verder te gaan.

Twaalf minuten later zit het mannetje op de tak, schrikt en vliegt weg. Het vrouwtje nadert uit het westen. Telkens als een van de IJsvogels aan komt vliegen zal hij of zij eerst op de tak voor de nestingang landen. Ook nu doet zij dat weer om daarna haar weg te vervolgen, de nestgang in. Na de landing vergewissen de vogels zich ervan, dat de kust veilig is om het nest te kunnen bezoeken. Een IJsvogel kan zijn kop 180 graden draaien. Vaak genoeg zagen we het hem doen als hij onraad dacht te bespeuren of vreemde geluiden hoorde. Tot 14.00 uur was het een komen en gaan, nestgang in en uit, maar nooit had er één een visje bij zich.

3 juni 2006

Een avondcontrole. Het lijkt wel of voor wand 1 een houten klimrek is geplaatst. Onze tak is vervangen door verschillende lange takken die kris kras in het water staan. Wie heeft dat nu gedaan? Zullen onze IJsvogels door deze verstoring verdwenen zijn? We zien wel uitwerpselen op de tak. De ingang lijkt 10 cm breed, maar is wel uitgesleten. We zijn niet erg optimistisch door deze verbouwing.

Wonder boven wonder komt het mannetje met een pracht van een vis aangevlogen. De vis is zo groot dat hij aan alle kanten uit zijn snavel bungelt. Opgelucht halen we adem, de kop van de vis ligt vooruit gestoken in zijn snavel en dat is goed nieuws voor ons. Immers, dat betekent dat de vis niet voor hemzelf is, maar dat hij deze zal aanbieden aan zijn vrouwtje. Met de vis in deze positie zal zij zich bij het doorslikken van de vis niet kunnen bezeren aan de stekels. Als hij weer uit de nestgang te voorschijn komt, plonst hij niet minder dan acht maal in het water!!! Telkens komt hij weer terug op dezelfde plek op de tak. Wat een onverwachts magnifiek gebeuren om dat zoveel keer te mogen aanschouwen! Het is een ondiepe

plons, want hij duikt niet echt diep zoals bij het jagen op vis. Dit zijn baden om zijn verenpak te ontdoen van zand of visresten.

Het mannetje heeft er zin in en komt binnen elf minuten weer met een vis. Na het afgeven in de nestgang, neemt hij ditmaal drie keer een bad. Het is een goede echtgenoot en hij komt nogmaals aan met een vis. Wanneer een vis gevangen wordt, zal deze ter verdediging zijn stekels recht op laten staan en worden ze hard. De IJsvogels moeten er daarom eerst zeker van zijn dat deze vissen dood of bewusteloos zijn voordat ze worden opgegeten. Pas als de vis dood is liggen de stekels plat tegen het lichaam. Het meppen van vis tegen de tak voorkomt dus narigheid. Een IJsvogel moet ongeveer vijftien visjes per dag eten om aan zijn dagelijks kostje te komen. In het broedseizoen heeft het vrouwtje het dubbele nodig. Zo te zien aan deze jager zal dat hem gemakkelijk lukken en een goede toekomst voorspellen voor haar broedsel. Het mannetje schrikt echter van twee kinderen en vliegt toch weg, maar komt weer terug met de vis nog in zijn snavel, kijkt om zich heen en besluit toch weg te gaan.

Bij de volgende terugkeer duikt hij, na even op de tak gezeten te hebben, de nestgang in. Even later komt het vrouwtje eruit en vliegt weg zonder een plonsbad te nemen.

Vervolgens komt het vrouwtje aanvliegen met een vis, neemt plaats op de tak, duikt niet in de nestgang maar verdwijnt. Weer verschijnt zij, maar vliegt als een schicht van noord naar zuid voorbij wand 1, om na korte tijd met vis de nestingang in te duiken en er even later zonder weer uit te komen. Het is een geëmancipeerd stel; samen nestgang graven, broeden en zorgzaam zijn voor elkaar. Alleen blijft de vraag waarom zij ook dit keer geen plonsbad neemt.

Bronnen: www.ijsvogels.nl van Corné van Oosterhout

IJsvogels in de Biesbosch, Kees Bolkenbaas
Maandbladen Grasduinen (datum onbekend)